

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) แต่นำวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาบูรณาการในการศึกษาค้นคว้า มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมนิสัยรักการอ่านภาษาถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 โรงเรียนวัดดอนแก้ว สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเกิดจากความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ปัญหาของทุกฝ่ายตามหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนการศึกษาชุมชน

ในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ 1. การทำกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการในการแก้ไขปัญหา 2. การรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาผลของการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา จากการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาชุมชน

- เพื่อเป็นการกำหนดเป้าหมายและพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย
- ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 2 ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

- เตรียมการก่อนดำเนินงานตามกระบวนการแบบมีส่วนร่วม
- ประชุม

- วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาร่วมกัน
- หาแนวทางและวางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน
- ปฏิบัติการตามแผน
- ติดตามการดำเนินงานและประเมินผลระหว่างการทำงาน

ระยะที่ 3 ระยะสิ้นสุดการวิจัย

- ประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการวิจัย เพื่อดูผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ระยะที่ 1 การศึกษาชุมชน

ดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1. การเข้าพื้นที่เพื่อรู้จักชุมชน 2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 3. พัฒนาการมีส่วนร่วมกับชุมชน

1.1. การศึกษาชุมชน

การเลือกพื้นที่สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่โดยการเจาะจงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจในการแก้ไขปัญหาด้านการอ่านอักษรล้านนาแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการสอบถาม พูดคุยกับผู้คนทั่วไปในพื้นที่พูดคุยถึงความพร้อม ความต้องการในการพัฒนาการและการแก้ไขปัญหาการไม่มีนิสัยในการรักการอ่าน

กลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาและทำความรู้จักประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 จำนวน 28 คน ครูในโรงเรียนวัดดอนแก้ว จำนวน 6 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 28 คน อาสาสมัครสอนอักษรล้านนา จำนวน 4 คน กรรมการสถานศึกษา และกรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียนจำนวน 15 คน ลักษณะของชุมชนเป้าหมายและการเข้าพื้นที่ที่มีดังนี้

การเข้าพื้นที่ที่แนะนำตัวในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เข้าชุมชนเพื่อพบปะและแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องโดย

- 1.1. ผู้วิจัยได้อาศัยความเป็นครูของผู้วิจัยที่ได้สอนอยู่ในโรงเรียนวัดดอนแก้วแห่งนี้มาเป็นเวลา 15 ปี เพื่อทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้คนในหมู่บ้าน
2. พบปะพูดคุยกับชาวบ้านทั่วไปทุกเย็นหลังโรงเรียนเลิกอย่างไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความคุ้นเคย

3. เชิญกรรมการสถานศึกษา กรรมการที่ปรึกษาของโรงเรียน และครูในโรงเรียนวัดดอนแก้ว อย่างไม่เป็นทางการ มาประชุมปรึกษาหารือกันในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2545 มาประชุมเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับนโยบายของหลักสูตรที่ให้ชุมชนจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนโดยการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้รับทราบ พร้อมทั้งปรึกษาหารือร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรในครั้งนี้พร้อมทั้งนำไปแจ้งให้ผู้คนในชุมชนบ้านหนองเย็นให้ได้รับทราบ

4. เชิญประชุมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 โดยเชิญ กรรมการสถานศึกษา กรรมการที่ปรึกษา คณะครูในโรงเรียนวัดดอนแก้ว อบต. บ้านหนองเย็น ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และ

ชุมชนบ้านหนองเย็นทั่วไป โดยให้ที่ประชุมได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของชาวบ้าน มาจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน

5. เหตุที่ประชุมได้ลงความเห็นในการเลือกประเด็นปัญหาที่ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอเพื่อนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นใช้สอนนักเรียนในโรงเรียนร่วมกับครูในโรงเรียน

1.2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

เพื่อศึกษานข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบคลุมประเด็นที่จะทำการศึกษา สร้างความตระหนักในปัญหาการรกรการอ่านอักษรล้านนาและสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย

วิธีการดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

ผู้วิจัยพร้อมด้วยครูในโรงเรียนวัดดอนแก้วได้ออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียนเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการรกรการอ่าน เพื่อสร้างความตระหนักและร่วมรับรู้ปัญหาการรกรการอ่านอักษรล้านนาร่วมกับชุมชน

สัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กนักเรียนวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการรกรการอ่านหนังสืออักษรล้านนา

1.3 พัฒนาการการมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นการผลักดันให้ชุมชนเกิดความตระหนักในปัญหา และกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของปัญหาที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหา โดยที่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พร้อมทั้งได้สอดแทรกแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมรวมทั้งกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ชุมชนเกิดการวิเคราะห์ในปัญหาในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นอักษรล้านนา

ขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เป็นขั้นตอนที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและร่วมกันแก้ไขปัญหการรกรการอ่านหนังสือทั่วไปรวมทั้งการรกรการอ่านอักษรล้านนา

ผู้วิจัยให้การประชุมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

วิธีดำเนินการโดยมีการประสานงานกับ ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้สอนภาษาล้านนา ชุมชนทั่วไปบ้านหนองเย็น ครูในโรงเรียนวัดดอนแก้ว จำนวน 74 คน มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาร่วมกันเพื่อประเมินปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหานั้นจะนำไปสู่การวางแผนการดำเนินการปฏิบัติงานต่อไป

วิธีดำเนินการ ให้ผู้ที่เข้าร่วมประชุมได้ประชุมและเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็น “ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นอักษรล้านนา “ และประเด็น “ ปัญหาการไม่มีนิสัยรักการอ่านอักษรล้านนาของนักเรียน “

2. การคิดหาแนวทางและการวางแผนการปฏิบัติงาน

เป็นการตัดสินใจร่วมกันในการหาแนวทางในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นอักษรล้านนาและวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขการไม่รักการอ่านอักษรล้านนาของนักเรียน พร้อมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นจะนำไปสู่การปฏิบัติ

วิธีดำเนินการ ประชุมระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นอักษรล้านนาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาคำการไม่มีนิสัยในการรักการอ่านอักษรล้านนาของนักเรียนและร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นและวางแผนการปฏิบัติงานโดยแบ่งกลุ่มรับผิดชอบและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงาน

3. การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงาน

เพื่อนำแผนงานที่กลุ่มร่วมกันคิดไปปฏิบัติร่วมกันให้เกิดผลตามที่ได้วางแผนไว้

วิธีดำเนินการ เมื่อได้แผนงานจากการประชุมร่วมกันก็เริ่มลงมือดำเนินการร่วมกันโดยที่ผู้ร่วมประชุมทั้งหมดต้องทราบขั้นตอนการดำเนินการว่าทำอะไร ที่ไหน ใครเป็นผู้นำ ทำเมื่อไร และทำอย่างไร โดยทุกคนจะต้องลงมือกระทำร่วมกัน

3.1. การติดตามและการประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงาน

เป็นการประเมินผลการดำเนินงานที่วางไว้เพื่อนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมซึ่งเป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงาน

วิธีดำเนินการโดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายร่วมกันประชุมเพื่อปรึกษาถึงการดำเนินกิจกรรมว่ามีปัญหาอะไรบ้างพร้อมทั้งร่วมกันคิดหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพโดยการติดตามประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงานร่วมกันสรุปถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ที่เกิดขึ้น

ระยะการสิ้นสุดการวิจัย

เป็นการประเมินการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัย
เมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นทุกขั้นตอนแล้วจึงร่วมกันประเมินครั้งสุดท้ายเพื่อประเมิน
การปฏิบัติงานหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

วิธีดำเนินการโดยผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติงาน
ขั้นสุดท้ายเพื่อหาข้อสรุปจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น ซึ่งพิจารณาในส่วนของกระบวนการ
ที่ดำเนินการไปว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง และผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งใน
ด้านปัญหาอุปสรรค ความร่วมมือและการประสานงานในการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางในการนำ
เอากระบวนการวิจัยไปปรับปรุงหรือประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนางานอื่นต่อไป

กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 โรงเรียนวัดดอนแก้ว สำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 28 คน ที่สมัครใจเรียนอักษรล้านนา

ผู้สอนภาษาล้านนาบ้านหนองเย็นที่สมัครเข้ามาสอน จำนวน 4 คน ได้แก่

1. พระครูรัตนสุภาจารย์ เจ้าอาวาสวัดดอนแก้ว
2. นายนิวัตร ชานวน ผู้ที่เคยบวชเป็นพระมาแล้ว
3. นายบุญมา ทองเพชร ผู้ที่เคยบวชเป็นพระมาแล้ว
4. นายจันทิพย์ แก้วมาเรื่อน ผู้ที่เคยบวชเป็นสามเณรมาแล้ว

ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนบ้านหนองเย็น จำนวน 45 คน

คณะครูในโรงเรียนวัดดอนแก้ว สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วาง จังหวัด
เชียงใหม่ จำนวน 6 คน เป็นฝ่ายจัดกิจกรรมเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านอักษรล้านนาร่วมกับ
ครูบรรณารักษ์ของโรงเรียน ร่วมจัดทำหลักสูตรภาษาล้านนา

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย

ในการประชุมกันนั้นทุกคนในที่ประชุมได้เห็นพ้องต้องกันว่าการจัดการเรียนการสอน
อักษรล้านนาในครั้งนี้ถ้าต้องการให้ได้ผลก็ต้องให้นักเรียนได้เลือกเรียนวิชาภาษาล้านนาด้วย
ความสมัครใจ ไม่มีการบังคับให้เรียนอักษรล้านนาแต่อย่างใด และผู้ที่จะมาทำการสอนก็ให้สมัคร
เข้ามาสอนนักเรียนด้วยความเต็มใจและด้วยความสนใจและพร้อมที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้
ทางด้านอักษรล้านนาให้กับนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ในที่ประชุมให้จัดทำดังนี้

โดยการรับสมัครผู้ที่มีความสนใจ

วิธีการ เปิดรับสมัครนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ที่มีความสนใจในการเรียน อักษรล้านนา , อาสาสมัครสอนภาษาล้านนา , ผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ภาษาล้านนา ให้มาสมัครได้ที่ครูฝ่ายวิชาการของโรงเรียน

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัย

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัยและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการในครั้งนี้ได้แก่
โรงเรียนวัดดอนแก้ว สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ บ้านหนองเย็น ตำบลทุ่งปี อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายได้ร่วมกันเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การสัมภาษณ์
2. การสังเกต
3. การสนทนากลุ่ม

วิธีสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน รวมทั้งรักการอ่านอักษรล้านนาแล้วจึงนำมาสร้างเครื่องมือดังนี้
 - 1.1. แบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ใช้สัมภาษณ์ ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน ชุมชนบ้านหนองเย็น ผู้สอนอักษรล้านนา และครูในโรงเรียนวัดดอนแก้วเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การส่งเสริมการรักการอ่านอักษรล้านนา การแก้ไขการไม่มีนิสัยรักการอ่านอักษรล้านนา
 - 1.2. แบบสังเกต ใช้สังเกตการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนอักษรล้านนา เช่นสังเกตการสอนของครูผู้สอนอักษรล้านนาแต่ละคน สังเกตการเรียนอักษรล้านนาของนักเรียน และสังเกตการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านหนองเย็น
 - 1.3. การสนทนากลุ่ม ใช้พูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง 1) เก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านหนองเย็น 2) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลนักเรียนรายบุคคล 3) เก็บข้อมูลการเรียนอักษรล้านนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 โรงเรียนวัดดอนแก้ว 4) เก็บข้อมูลการสอนของครูผู้สอนภาษาล้านนาในโรงเรียนวัดดอนแก้ว 5) เก็บข้อมูลการจัดกิจกรรมของ

ครูบรรณารักษ์โรงเรียนวัดดอนแก้วเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอักษรล้านนาให้กับนักเรียน

การตรวจสอบข้อมูล

ในการตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีดูความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ได้แก่ผู้สอนภาษาล้านนา ครูบรรณารักษ์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 โรงเรียนวัดดอนแก้ว นอกจากนี้ได้ใช้เครื่องมือการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เช่น สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มผู้สอนอักษรล้านนา การสังเกตการเรียนของนักเรียนโดยการทดสอบผู้เรียน แล้วนำมาดูความสอดคล้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อหาแบบแผนข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลส่วนใดขาดหรือไม่ชัดเจนก็จะได้เข้าไปเก็บรวบรวมให้ชัดเจน สำหรับผลคะแนนการอ่านอักษรล้านนาของนักเรียนนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้สถิติอนุพัราเมตริกแบบมัธยฐานและควอไทล์ตีวี่เอชชั่น